

Kıbrıs

– Mustafa ESER · 14 Ağustos 2025

KIBRIS VAKIFLARI

Fethin bir sembolü olarak, ilk önce Ayasofya Katedrali, Sultan II. Selim adına tescil edilerek, camiye çevrildi. Burasının giderleri için bir vakıf kuruldu. İlk cuma namazı da 15 Eylül 1570 tarihinde burada kılındı. Lala Mustafa Paşa, camiye bir Kur'an- Kerim ile bir kılıç vakfetti. Adada bundan sonra bir taraftan fetih, bir taraftan da feth edilen yerlerde düzenlemeler sürdü. Nitekim Sultan II. Selim'in Mustafa Paşa'ya gönderdiği 13 Mayıs 1571 (H.18 Zilhicce 978) tarihli "Kıbrıs'ta feth olunan Baf ve Girne'ye de birer câmi ve hamamın, Baf'a ayrıca kale ve burçların inşa edilmesi emrini" içeren ferman, işin ne kadar planlı bir şekilde uygulandığını göstermektedir. Kıbrıs'n Osmanlı hakimiyetine geçişinden itibaren Kıbrıs'ta kurulan ilk vakıf Lefkoşa'nın fethinden bir gün sonra "fethinin bir sembolü" olarak Ayasofya Katedrali'nin Sultan II. Selim adına tescil edilerek camiye çevrilmesi, Selimiye Camii'nin giderleri için "dükkânlar, değirmenler, araziler, çiftlikler ve su kaynakları"nın tahsisi ile Mustafa Paşa'nın bu camiye bir Kur'an- Kerim ile bir kılıç vakfetmesi kabul edilebilir. Kıbrıs'ta vakıflaşma Sultan II. Selim'den sonra Kıbrıs fatihi Serdar Lala Mustafa Paşa büyük bir vakıf kurması ile sürmüştür. Arşiv kaynaklarına göre takip eden yarım asır içinde burada Kıbrıs beylerbeyi Cafer Paşa [bin Abdülmennan], Baf Sancak beyi Mehmed Bey [bin Ebubekir], Hümâ bint-i Ali, Refail veled-i Lazari, Hacı Keyvan bin Abdülmennan ve Yusuf Ağa bin Perviz, Ali Beşe ibn-i Abdullah ve Üsküdar'da Çinili Valide Sultan külliye için Sultan I. Ahmed'in hasekisi Kösem Mahpeyker Sultan vakıflar kurmuşlardır. Kayıtlar, Kıbrıs'ta bu geleneğin Osmanlı hakimiyetinden sonra da sürdüğünü göstermektedir.

Lala Mustafa Paşa, Kıbrıs'ın fethinden sonra yapılan ilk imar faaliyetleri sürecinde 11 Mayıs 1579 tarihinde Kıbrıs'ta, Lefkoşa, Omorfa, Girinye (Dimetoka), Piskopi, Girince-Kazabıfan, Lefke, Magosa, Lefkoşa-Kitriya, Tuzla ve Pendaya'ya yayılan çok büyük bir vakıf kurmuştur.

Lala Mustafa Paşa, Kıbrıs'ta vakıflarının dışında, Antep, Erzurum ve Iğın'da birer külliye, Şam'da iki külliye, Kars, Kudüs, Mekke- Medine, Tiflis ve Zile'de de hayrat ve vakıflar kurmuştur. Kâtibi tarihçi Âli'ye göre Lala Mustafa Paşa, Bosna'nın Vieggrad kazasının Rudo nahiyesinin Sokoloviç (Şahinoğulları) köyünde doğmuştur. Yavuz Sultan Selim devrinde (1512-1520), ağabeyi Deli Hüsrev Paşa'nın yardımıyla saraya alınmış, altı yıl Kanuni Sultan Süleyman'ın berberbaşılığında bulunduktan sonra sipahi olanlar bölüğüne çıkarılmıştır. Bir süre çaşnigirlik ve mirahur'luk görevlerinde bulunduktan sonra, Sadrazam Rüstem Paşa onu tenzili rütbe ettirip 1544'te önce çaşnigirliğe sonra Safed sancak beyliğine tayin ederek, İstanbul'dan uzaklaştırdı.

Lala Mustafa Paşa Vakfı tarafından giderleri karşılanan dört(4) câmi (veya mescid), bir(1) Darü'l-Hadis, iki (2) sıbyan mektebi, iki (2) kütüphane, bir dizi (sıra) su kuyusu ve üç (3) çeşme, iki (2) hamam, iki (2) köprü ve bir (1) han kayıtlıdır. Bu hayrât arasında Lefkoşa'daki Ömeriye (Ömerge) Camii Külliyesi orta ölçekli bir külliye olarak tanzim edilmiştir. Ömeriye Külliyesi'nin merkezinde Ömeriye Camii yer almaktadır. Ömeriye Camii müştemilâtına bir sıbyan mektebi (Ömeriye Mektebi), bir

kütüphane,bahçesine bir çeşme(şadırvan) ve yanına bir hamam [Ömeriye Hamamı) eklenmiştir. Ömeriye Camii Lefkoşa'da, Selimiye Camii'nden sonra ikinci büyük câmi olarak kayıtlara yansmıştır. Lala Mustafa Paşa vakfına bağlı ikinci câmi,Lefkoşa-İplik Pazarı Câmii'dir. Bu cami,bölge esnafının ihtiyacını karşılamak için 1580'li yıllarda yaptırılmıştır. İplik Pazar Camii'nin yakınına bir de Hamam-Kebir (Büyük Hamam) eklenmiştir. Vakfiyede geçen üçüncü mescid ise Lefkoşa kalesi içinde yer almaktadır. Araştırmacılar bu mescidin, Araplar Camii olabileceği ihtimali üzerinde durmuşlardır. Mustafa Paşa Vakfında kayıtlı dördüncü mescid Magosa'da yer almaktadır. Bu Magosa kalesi fethedildikten sonra kuşatma sırasında askerlerin namazgâh olarak kullandıkları yerde yaptırılan "Akkule Mescidi"dir. Magosa'daki Lala Mustafa Paşa Camii,Sultan II. Selim'in vakıfları arasına yazılmıştır.

Osmanlı hakimiyetinde kaldığı süre içinde eğitim kurumu olarak 27 Sıbyan Mektebi,6 Müderrislik,10 Kütüphane,2 Tekke(Hala Sultan Tekkesi Lefkoşa yakınlarında Kırklar Tekkesi-Nakşibendi) ve 2 Mevlevi hane (Ahmet Paşa ve Ferhat Paşa Mevlevihaneleri) inşa edilmiş ve vakıflar kanalıyla çalıştırılmıştır.